

IVO får inte fatta beslut om tvångsåtgärder

IVO har inte befogenhet att fatta beslut om användande av tvångsåtgärder. Av den anledningen kan inte IVO sanktionera handlingsplaner eller fatta beslut om frihetsberövande åtgärder eller påtvingade kroppsliga ingrepp. Vi inser frågans komplexitet och har uppmärksammat Socialdepartementet.

Inom hälso- och sjukvården och socialtjänsten bygger insatser till en enskild på frivillighet och på förutsättningen att den enskilde samtycker till respektive insats.

Vård och behandling som en enskild inte samtycker till kan alltså inte genomföras med tvång. Varje medborgare är, enligt regeringsformen, gentemot det allmänna skyddad mot påtvingade kroppsliga ingrepp och frihetsberövanden.

Skyddet är relativt, vilket innebär en möjlighet till begränsningar genom lag. Sådana undantag har bl.a. gjorts i lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall, lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård, lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård lagen (1991:1137) om rättspsykiatrisk undersökning och smittskyddslagen (2004:168). Några sådana undantagsbestämmelser finns inte i hälso- och sjukvårdslagen (1982:763), socialtjänstlagen (2001:453) eller i lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (1993:387).

IVO har under hösten haft en kontinuerlig dialog med Socialdepartementet för att diskutera och belysa de problem som patienter, brukare och vård- och omsorgspersonal dagligen konfronteras med. Det är svårt att stifta nya lagar som medger ett utökat tvång. Med lagar som medger mer tvång, mot redan utsatta patientgrupper, finns åtminstone en hypotetisk risk att dessa riskerar att förlora i autonomi och utsättas för mer tvång. Det ska vara svårt med tvång, en alltför paternalistisk hållning kan leda till en utökning av tvånget i en icke önskvärd omfattning. Å andra sidan riskerar dessa patienter och brukare att inte få de insatser de behöver och därmed försättas i ett lidande och omvårdnadspersonal hamnar i mer eller mindre omöjliga situationer.

IVO kan och ska inte fatta beslut om frihetsberövandeåtgärder eller påtvingade kroppsliga ingrepp. Däremot kan och ska IVO granska så att befolkningen får en vård och omsorg som är säker, har god kvalitet och bedrivs i enlighet med lagar och andra föreskrifter. Om IVO upptäcker lagstiftningsbrister som påverkar vården och-eller omsorgen är det myndighetens skyldighet att påtala detta för regeringen.

För IVO

Linda Almqvist, jurist
Karl-Otto Svärd, medicinalråd